

Overweging VIERKRACHT-viering 5 december, tweede advent, sinterklaasdag.

Lezingen: psalm 126 en Echo en Narcissus (vrij naar Ovidius) zie bijlage onderaan deze tekst.

Ach die arme Echo. Ze kan alleen maar de echo van de ander zijn. Haar eigen stem komt niet tot klinken. Haar zelf, haar identiteit, haar ik, is verschrompeld. Ze is niet meer dan het antwoord op het tekort van de ander. Echo is een super geveer.

Denk niet dat Echo de enige is in haar soort. Er lopen heel wat Echo's rond. Je kunt haar vrijwel overal tegen komen. Maar wellicht is ze wat oververtegenwoordigd in de hulpverlening, in het vrijwilligerswerk en in de kerk. Je treft haar, denk ik, wat vaker onder vrouwen dan onder mannen aan. Maar misschien is dat een vooroordeel. En natuurlijk, er zijn Echo's in soorten en maten. Heel erge echo's en een beetje Echo's.

Narcissus is het tegenbeeld van Echo. Hij leeft voor zichzelf. Anderen komen wel in zijn leven voor, maar alleen in zoverre ze hem bevestigen, bewonderen, sterker en mooier maken. Narcissus is een super-ontvanger. Hij is onverzadigbaar in zijn behoefte om gezien en gehoord te worden.

Denk niet dat Narcissus de enige is in zijn soort. Er lopen heel wat Narcissussen rond. Je kunt hem vrijwel overal tegen komen. Maar wellicht is hij wat oververtegenwoordigd in het management, in de showbusiness, en misschien tegenwoordig helaas ook wel in de politiek. Je treft hem, denk ik wat vaker onder mannen dan onder vrouwen aan. Maar misschien is dat een vooroordeel. En natuurlijk, ook Narcissussen zijn er in soorten en maten.

Het mooie van de Griekse vertelling is dat er eigenlijk geen partij wordt gekozen. Zowel het leven van Echo als het leven van Narcissus verloopt tragisch. Ergens vormen ze een ideaal liefdeskoppel. De één kan alleen maar geven en de ander kan alleen maar ontvangen. Ze passen op elkaar als potje en dekseltje, maar ze kunnen elkaar niet ontmoeten. Er ontstaat geen relatie. Daarom is hun kort opbloeiende liefde ten dode opgeschreven. Sterker nog: ze sterven allebei in het verhaal. De één als lichaamloze echo, de ander als lichaamloze behoefte.

Nu zou je kunnen denken: dat komt door Narcissus. Het is zijn schuld. Want als hij ook wat had kunnen bieden, was alles anders gelopen. Maar in dat geval, als Narcissus had kunnen geven, had Echo het wel moeten kunnen en durven ontvangen. En dat behoorde volgens het verhaal niet tot haar mogelijkheden.

Eigenlijk kampen Echo en Narcissus met hetzelfde probleem. Ze weten allebei slecht om te gaan met de ander in hun leven. De ander die zo anders is en zo onvoorspelbaar dat hij of zij onzekerheid teweeg brengt en angst. Echo denkt: de relatie met de ander wordt misschien simpeler als ik er zelf tussenuit stap.

Narcissus lost het probleem van de ander precies omgekeerd op. Hij denkt: de relatie met de ander wordt simpeler als ik alleen maar met mezelf bezig ben en de ander aan zichzelf overlaat.

Echo en Narcissus hebben allebei gelijk. Als je OF jezelf OF de ander buiten spel zet wordt het inderdaad allemaal veel simpeler. Maar wat blijft er over? Niet veel. In ieder geval geen relatie. Want in een relatie doet zowel de ander als je zelf mee. In geven en ontvangen

Geven maakt gelukkiger dan ontvangen, heeft Jezus gezegd. Ovidius lijkt dat te betwijfelen.

Eigenlijk wist Jezus denk ik ook wel beter. Zal ik jullie eens op een slecht idee brengen? Ik denk dat Paulus in zijn leven heeft ontdekt dat 'geven' eigenlijk niet zijn allersterkste kant was, dat hij iets meer een Narcissus was dan een Echo. In dat geval zou Jezus het zeker gezegd kunnen hebben: broeder Paulus, geven gaat je gelukkiger maken dan ontvangen. Maar wat nou als Jezus onze bosnimf was tegengekomen. Ik denk dat hij tegen haar gezegd had: zuster Echo, bij jou is het net omgekeerd: ontvangen maakt jou gelukkiger dan geven.

In de kerk is er in de regel meer sympathie voor mensen die op Echo lijken dan voor de Narcissus types. Matthias refereert daar aan in zijn gedicht. Die voorkeur in de kerk is niet vreemd. Jezus lijkt immers een beetje op Echo. Ook hij geeft zichzelf weg. Ook hij offert zichzelf op.

Nou ja, gelukkig niet helemaal. Wat ontzettend fijn toch dat we een enkele keer een andere Jezus tegenkomen in de evangeliën. Jezus die woedend wordt op de handelaren die het huis van zijn vader ontheiligen. Jezus die de mensenmassa ontvlucht, omdat hij alleen wil zijn om te bidden. Jezus die zich laat liefhebben, verheerlijken en verzorgen met de meest kostbare olie, gekocht van het geld waarmee ook de armen gevoed hadden kunnen worden.

Jezus is meer dan een Echo. Jezus kan geven maar ook ontvangen.

Het evangelie vormt dus geen overtuigende reden om Echo te verheerlijken. En er zijn meer redenen om dat NIET te doen.

Aan Echo kleeft namelijk ook iets arrogants. In de confrontatie met de ander haalt ze zichzelf er tussenuit. Ik doe er niet toe, zegt ze bescheiden. Ik ben er helemaal voor jou. Maar zo maakt ze zichzelf wel onkwetsbaar, onaantastbaar, onbereikbaar. En de ander kan dat voelen. Het maakt hem machteloos. Echo kan de ander irriteren met haar zelf-wegcijfering, maar het is o zo moeilijk om haar dat kwalijk te nemen, want ze bedoelt het zo goed, het is zo'n lieverd. Ja, dat is ze inderdaad, maar wel een ontoegankelijke lieverd, een elf, een engel. En nog iets: Echo denk vaak beter te weten wat goed is voor de ander, dan die ander zelf. Goed bedoeld allemaal, maar wel een tikkeltje arrogant.

En Echo loopt ook een risico. Want als je niet kunt ontvangen, droogt er op den duur iets in je op. Wie niet kan ontvangen, zal op den duur niets meer verlangen. En zo kan het gebeuren dat liefdevolle Echo's aan het einde van de rit een beetje verbitterd raken, vereenzamen, op zijn, afsterven. Ze hebben te weinig ontvangen.

Soms maakt ontvangen je dus gelukkiger dan geven.

In de kerk mag ook die boodschap klinken. Want in het ontvangen geeft een mens toe aan zijn of haar afhankelijkheid, zijn of haar kwetsbaarheid, zijn of haar onafheid. Zoals Lotte het zegt: ontvangen roept schaamte op. Geloven kan niet zonder die schaamte die uit gevoelde kwetsbaarheid voortkomt. Wie geen schaamte kent, geen tekort durft te ervaren, geen nood kent, heeft niets te geloven. Verlangen, geloven en ontvangen vormen als het ware een drie-eenheid. Wybo Zoutman zong bij leven niet voor niets: wij branden van verlangen tot alles is voltooid.

Dus hoe zit het nou met geven en ontvangen? Ik denk eerlijk gezegd dat ontvangen voor geven gaat. Ik bedoel: zo bouw je het sterkste huis op. De kunst van het geven rust op de kunst van het ontvangen.

Nou, dat heeft Sinterklaas goed begrepen. Op het kinderfeest bij uitstek leert het kind te verlangen en te ontvangen. De boodschap van sinterklaas luidt: lief kind, het mag om jou draaien. Je hoeft je niet schamen voor je tekorten en je wensen. Je mag verlangen dat de ander je wensen vervult.

En ook de advent heeft het goed begrepen. We bouwen deze weken in de kerk ons verlangen op. We willen voelen hoe zeer we het licht nodig hebben. Het is het licht van de ander dat voor *mij* zal schijnen.

En op het kerstfeest straks is het dan zover. En wat horen we dan? Dat het eerste wat de mensenzoon mag leren op aarde de kunst van het ontvangen is. Aandacht krijgt hij, liefde, mirre, wierook en goud.

Maar, kan iemand overwegen... leven wij niet in de tijd van de doorgeschoten Narcissus? Is het niet zo dat steeds meer mensen vooral willen nemen en vergeten zijn wat geven is? En moet dus in deze tijd niet vooral de boodschap klinken dat geven gelukkiger maakt dan ontvangen?

Het lijkt er inderdaad op dat steeds meer mensen denken dat het leven alleen om hen en hun groepsgenoten draait. Ze pakken wat ze pakken kunnen. Ze houden vast wat ze hebben. Ze willen rijker en rijker worden. Ze graaien. Ze eisen. En ze zijn woedend als er iets van hen wordt afgenomen of als er solidariteit of een offer wordt gevraagd.

Maar waarom is dat zo? En nu hoop ik u een beetje te verrassen.

Ik vermoed dat mensen schaamteloos pakken wat ze pakken kunnen, omdat ze niet meer kunnen ontvangen, niet meer afhankelijk durven zijn, niet meer durven erkennen dat hun leven door tekort en nood getekend wordt.

De moderne Narcissus pakt inderdaad wat hij pakken kan... maar verlangen en ontvangen kan hij juist niet. Dat durft hij niet. Hij is een super-graaiër, een super-consument, een super-klager ook, maar niet uit afhankelijkheid, eerder uit verdringing van die afhankelijkheid.

We zijn wat dat betreft een bittere les aan het leren. In de afgelopen decennia leken we steeds dichterbij ons grote vooruitgangdoel uit te komen: een mensen-bestaan zonder aanzienlijke tekorten en noden. Geen honger meer, geen ziekte, geen onderdrukking, geen somberheid en geen verveling. En nu worden we opeens geconfronteerd met een virus dat zich niet temmen laat, een klimaat dat onvoorspelbaar is geworden, en een enorme mensenmassa die op drift is geraakt. We schrikken ons lam. We worden boos en ongeduldig. We zijn ontwend om ons zo kwetsbaar en machteloos te weten.

De psalm die we gelezen hebben is een psalm van ultiem verlangen. En het is een psalm van grote wijsheid: juist wat in tranen wordt gezaaid zal vrucht dragen. Geen droom kan immers bestaan zonder tekort. Geen vreugde zonder nood.

In onze tijd zitten de meest vrolijke kerken het volst. Mensen verkiezen plekken waar het tekort wordt toegedekt. Het is fijner te zaaien in jubelstemming dan

in treurige tranen. Maar het tekort en de nood dienen zich steeds dringender aan. Moeten we dan met z'n allen gaan somberen? Nee, niet somberen, maar wel ruimte geven aan ons besef van kwetsbaarheid waaruit een brandend verlangen kan groeien. En de momenten waarop dat brandende verlangen een beetje vervuld wordt, zien we vaak niet aankomen. Marianne gaf ons daar een klein maar mooi voorbeeld van.

Het is precies wat de bijbel ons iedere keer vertelt: De vervulling komt uit onverwachte hoek. Dat is kerst in een notendop.

Straks zullen we zingen: Zwangere lucht, Wanhoop ontvlucht, Oud verhaal, Nieuw gerucht. Over een God die de minste wil zijn. Over een wonder onnoemelijk klein. Mensen bekeerd door de Ander. Mensen bekeerd door elkaar...

AMEN

Bijlage

Echo en Narcissus (vrij naar de Metaformosen van Ovidius)

Op een dag was de godin Hera op zoek naar haar echtgenoot. Zeus, zo heette hij, ging geregeld vreemd en Hera vermoedde dat hij zich weer eens aan het vermaken was met de vrolijke bosnimfen. Toen Hera Zeus op heterdaad wilde betrappen, hield de nimf Echo haar aan de praat. Zo kon de oppergod net op tijd de benen nemen. Zodra Hera begreep dat Echo haar om de tuin had geleid, ontnam zij haar voor straf het spreekvermogen. Vanaf dat moment kon Echo alleen nog maar de echo van de ander zijn.

Narcissus was een bloedmooie man die zowel de harten van mannen als vrouwen sneller deed kloppen. De blinde ziener Teireisias had de moeder van Narcissus gewaarschuwd dat haar zoon in leven zou blijven zolang hij zichzelf maar niet leerde kennen.

Narcissus hield er niet van als anderen hem te nabij kwamen en hij wees iedereen die verliefd op hem werd dan ook zonder scrupules af. Ook Echo die smoorverliefd uit het struikgewas tevoorschijn was gekomen om zichzelf aan Narcissus te laten zien, kreeg van hem de bons.

Aphrodite, de godin van de liefde, vond het maar niets dat Narcissus zo met de liefde omging. Ze wilde hem een lesje leren.

Op een dag kwam Narcissus tijdens de jacht aan bij een heilige vijver. Toen Narcissus zijn dorst wilde lessen met het kristalheldere water, zag hij plotseling zijn eigen spiegelbeeld. Maar hij dacht een volmaakt schone onderwatergeest in het water te zien en hij werd op slag verliefd. Toen hij de onderwatergeest wilde vastpakken en met zijn handen het water beroerde, verdween door de rimpeling het beeld. En dat gebeurde iedere keer opnieuw. Narcissus werd er wanhopig van. Hij at en dronk niet meer en kon alleen nog maar verlamd door de liefde voor zijn spiegelbeeld in het rimpelloze water staren.

Echo was hem al die tijd blijven volgen, maar liet zich niet meer zien. Ze herhaalde als een volmaakte echo al zijn wanhopige kreten, maar meer kon ze niet doen. Narcissus verkommerde en alle schoonheid waar mannen en vrouwen voor gevallen waren, ging verloren. Uiteindelijk stierf hij uitgeput aan de rand van de vijver. Toen de nimfen hem wilden cremieren, was zijn lichaam nergens meer te vinden. Alleen een bloem, een witgele narcis, stond aan de rand van de vijver. En Echo? Zij leefde voort in de bergen, in de spelonken in het woud en vervaagde tot er niets meer van haar over was dan... een echo in de verte.